

Han Herreders Ungdomsskole

SELVEVALUERING 2011

"at man mødes og tales ved..."
Hal Koch (1945)

Maj 2011
Linda Hornstrup

Indledning

Som et led i den obligatoriske selvevaluering i de frie skoler, har fokusområdet på HHU i 2011 været begrebet demokratisk dannelse.

Det danske samfund er bygget på grundlovsfæstede demokratiske principper, og det er et klart mål, at eleverne i skolen både skal **lære om** og lære at **deltage i** demokrati: *Skolens hverdag skal være præget af en grundlæggende demokratisk tankegang. Det fremgår af formålsbestemmelserne for både folkeskolen og de frie grundskoler.*¹

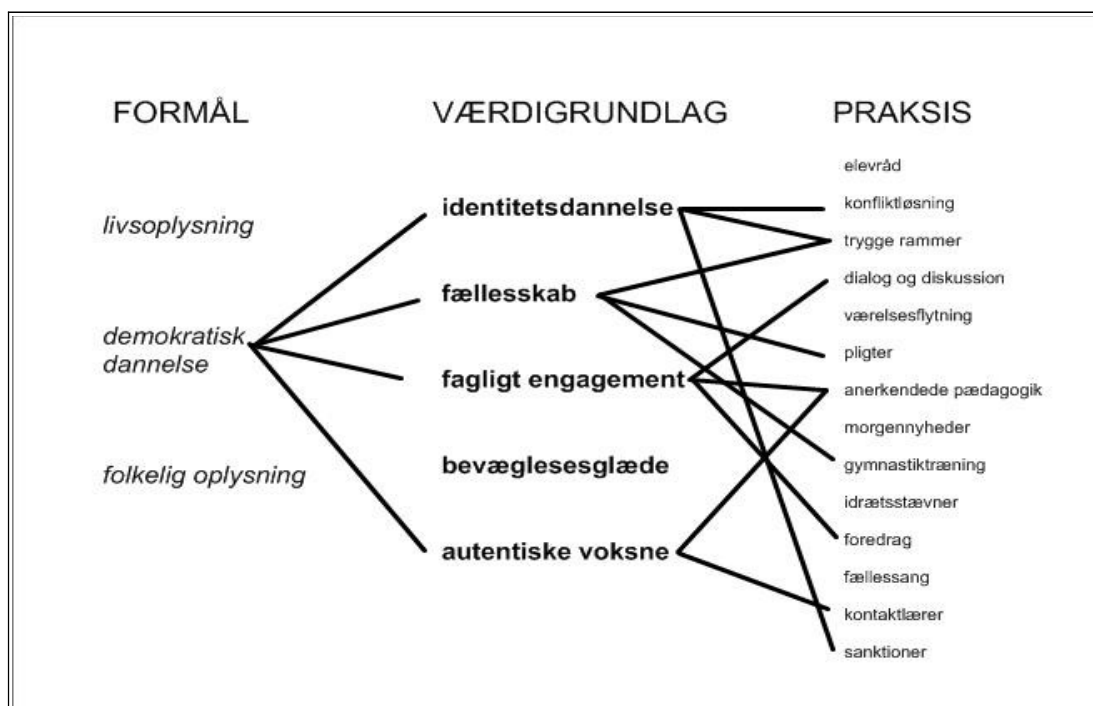
Demokratisk dannelse som begreb

Efterskolerne bygger på det grundtvigianske oplysningsideal. Som Grundtvig så det, vil et demokrati kun kunne fungerer, når folket – demos – består af *”sundt dømmende, selvstændigt tænkende, selvvirksomme, initiativrige borgere”*.²

Den demokratiske tankegang bygger på ligeværd og respekt. Centralt står tanken om ytrings- og åndsfrihed. Borgere i et demokrati skal opleve, at der er plads til kulturel og social forskellighed. De skal forstå, at de har et medansvar for at fællesskabet fungerer. Endvidere fordres det, at myndigheder reagerer på ytringer og handlinger, der strider mod den demokratiske samværsform.³

Den demokratiske dannelse går i al sin enkelhed ud på, at danne borgerne til at tage bevidst og aktivt del i den demokratiske proces. Her tænkes ikke kun på stemmeretten, der udfoldes ved demokratiske valg ved tid og anden, men også på den indsats, det til stadighed kræver at holde et samfund kørende. At landets borgere har indsigt, lyst og mod til at tage ansvar, hvor det kræves, og at de anerkender, at der både er rettigheder og pligter forbundet med at leve i et demokrati – det er centralt.

Demokratisk dannelse på HHU

Diagrammet er ikke på nogen måde udtømmende, men kan give et overblik over, hvordan formål, værdigrundlag og daglig praksis kan ses i sammenhæng, idet de fremhævede forbindelseslinjer angiver veje for den demokratiske dannelse på Han Herreders Ungdomsskole.

Identitetsdannelse

I skolens værdigrundlag står bl.a.: *”Vi ønsker at give rum for en bred almindannelse – forstået som en personlig, faglig og social udvikling i mødet med andre (...) Vi ønsker, at skolen er en tryk ramme, som stiller krav til den enkelte og derved styrker ansvarlighed og selvstændighed”.*

At skolen er den trygge ramme, betyder, at der på forhånd er udstukket fælles retningslinjer for adfærd, samvær og samtale. Som skole reagerer vi på, når eleverne overtræder adfærdsreglerne, fx i form af mobning eller hærværk. Ved at skride ind i sådanne tilfælde viser skolen tydeligt, at der skal være plads til alle, og at man ikke kan tage sig friheder på fællesskabets bekostning. I sjældne tilfælde kan det ende med bortvisning.

De trygge rammer opleves af nogle elever som snærende bånd, og i de tilfælde kommer den demokratiske tankegang på arbejde. Eleverne har ret til at have deres holdning til skolen og dens rammer, og som skole er vi indstillet på dialog og diskussion. Dog kun til en vis grænse, for ofte er der jo en mening med galskaben, som eleven fra sit perspektiv kan have svært ved at se. Formår man via samtale og anerkendende tilgange at flytte elevens fokus, er meget vundet.

Fællesskab

I skolens værdigrundlag står også: *”Vi vil et forpligtende **fællesskab**, idet det kan give rum og respekt for forskellighed og lære eleverne at vise tillid og tolerance”.*

En del af hverdagen på skolen er, at eleverne selv rydder op, gør rent og tager ansvar for de fysiske rammer. Her grundlægges også et fællesskab, fordi ”svineri” ikke rammer en udenforstående, men af deres egen kammerater. Det er udtryk for et forpligtende fællesskab.

Med mange unge samlet under et tag kan der let opstå konflikter. En del af opgaven som lærer på skolen er at gå ind i elevernes konflikter og hjælpe dem til at finde egne løsninger på problemerne. Det vil ofte være kontaktlæreren, der tager fat i disse ting, men det kan også være den lærer, der tilfældigvis er til stede, når konflikten opstår, eller en lærer, som eleven har særlig tillid til.

Dialog og diskussion hører til i mange af skolens fora. Der er naturligvis dialog og diskussion i undervisningen, men et andet oplagt sted at ”mødes og tales ved” er ved måltiderne. Det er karakteristisk for skolen, at lærerne sidder blandt eleverne og spiser ved middagsmåltidet. Her foregår elementær dannelse i fx brug af kniv og gaffel og anden bordskik, men også madkultur og dagens emner diskuteres her på lige vilkår.

Eleverne støttes i at danne elevråd i begyndelsen af skoleåret. Elevrådets rolle og funktion kan veksle fra år til år afhængig af hvilke kræfter, der sidder i elevrådet og hvordan de arbejder. Elevrådet står for nogle arrangementer, fx fastelavnsfest, men ellers kan elevrådet bringe ønsker fra eleverne op, og på den måde få konkret indflydelse på skolens dagligdag og indhold.

Fagligt engagement

Endvidere står der i værdigrundlaget: *”Seriositet og højt **fagligt engagement** ruste den enkelte elev til at træffe kvalificerede valg og giver mod og evne til at udfordre verden”.*

Faget samfundsfag har en særlig rolle i forhold til demokratisk dannelse. Her skal eleverne bl.a. lære om principperne for demokratiet som styreform og lære at respektere demokratiske spilleregler og værdier.⁴

Det skal dog nævnes, at alle fag anses som vigtige både i forhold til almindelig og demokratisk dannelse. Jo mere man ved om verden, jo bedre kan man tage stilling til den!

Skolen prioriterer desuden, at eleverne holder sig ajour med, hvad der foregår i Danmark og verden. Ud over at holde aviser, som eleverne kan læse i opholdsstuen, ser man nyhederne på tv hver morgen i forbindelse med morgensang og -samling.

Autentiske voksne

Endelig står der også i værdigrundlaget at: ”*eleverne (skal) mødes af autentiske voksne. Med det mener vi begejstrede og engagerede voksne, der brænder for skolens arbejde og tør stille krav til eleverne og sig selv*”.

En del af skolens fælles pædagogiske indsats i det forløbne skoleår har været temadage med fokus på anerkendende pædagogik. Den anerkendende tilgang ligger fint i forlængelse af tanken om demokratisk dannelse, idet den anerkendende pædagogik bygger på ligeværd, respekt og dialog. Med den anerkendende tilgang mindskes gabet mellem skolen som *stift system* og eleverne som *uregerligt ukrudt, der skal tuges*. Eleverne har krav på at blive set, hørt og forstået og mødt som de selvstændige individer, de nu engang er. Vi bestræber os med den anerkendende pædagogik på at komme eleven fordomsfrit i møde, for på den måde at flytte og bevæge dem.

Engagerede og begejstrede lærere er også central i den grundtvigianske skoletradition, hvor det handler om at *oplive* før man kan *oplyse*, og det er jo som bekendt lettere at tænde, hvis man selv brænder for sagen.

Undersøgelse hos eleverne

I perioden d. 19. januar til d. 24. marts 2011 blev der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt 70 af skolens elever. I det følgende vil nogle af resultaterne blive fremhævet ud fra temaet demokratisk dannelse.⁵

Mobning

Mobning	Ja	Nej	Ved ikke
Har du inden for de sidste to måneder set en eller flere elever blive udsat for noget, som <i>du</i> mener er mobning?	28,6%	71,4%	
Er du inden for de sidste to måneder blevet mobbet af en eller flere elever på skolen?	2,9%	97,1%	
Har skolen regler mod mobning?	47,1%	10%	42,9%

Fig.1

Eleverne uddyber, at mobningen består i øgenavne/grimme ord (75%), hånlige kommentarer (75%) samt udelukkelse (25%), samt at mobningen primært foregår i klasseværelset (75%) og på gangene (37,5%)

Kommentar:

Eleverne oplever kun i begrænset omfang at blive mobbet på skolen. Betydeligt flere har set mobning end selv oplevet den. Cirka halvdelen af eleverne kender til, at skolen har regler mod mobning,

mens 10 % siger nej til dette.

Det kan undre, at så mange elever angiver, at de ikke ved, om skolen har regler for mobning, da vi mener, vi er meget tydelige omkring vores politik på dette område. Måske kender eleverne ikke skolens regler om mobning, fordi der så sjældent er brug for dem? I hvert fald er det vigtig, at vi holder os for øje, at skolens politik/regler på området er kendt og også viser sig at fungere i praksis.

Konflikter

Konflikter	Meget tit	En gang i mellem	Ikke ret tit	Sjældent eller aldrig
Hvor tit oplever du, at der er konflikter (=uensigheder, skænderier og lignende) i skolen?	4,3%	25,7%	40%	30%

Fig. 2

Eleverne uddyber at det primært er konflikter eleverne imellem og i mindre grad konflikter i forhold til regler på skolen. Eleverne uddyber også, at konflikterne *skyldes* misforståelser, sladder/rygter samt mangel på respekt for hinanden.

Kommentar:

Som tidligere nævnt vil der naturligt opstå konflikter, hvor mange mennesker er samlet under et tag. Konflikter behøver i den forbindelse ikke kun at være af det onde. I en konflikt er der mulighed for at lære noget nyt, komme i dialog med andre og få slebet nogle kanter, som det hedder. Det vigtige i denne forbindelse er, at konflikter ikke graver sig dybere, men bliver tacklet og forsøgt løst. Her er der ofte brug for opmærksomme og *autentiske* voksne, der kan guide eleverne i at løse konflikter. Nøgleordene er åbenhed, dialog og diskussion, og nogle gange er det ikke tilstrækkeligt at guide, men der er brug for, at de konfliktende elever bringes sammen og får mulighed for at tale ud sammen med en eller to lærere. Som man ser i næste tabel, føler de fleste elever, at der er voksne på skolen, der kan hjælpe dem, hvis de har problemer.

Mulighed for hjælp

Mulighed for hjælp	Ja, altid/for det meste	Sommetider	Sjældent eller aldrig	Ved ikke
Hvis du har brug for hjælp, kan du så få det hos din klasselærer?	55,7%	8,6%	7,1%	28,6%
Hvis du har brug for hjælp, kan du så få det hos en anden voksen på skolen?	77,2%	10%	2,9%	10%

Fig. 3

Kommentar:

Som det fremgår, oplever de fleste elever, at de kan få hjælp af en voksen på skolen. Dette mener vi er vigtigt, da de unge er i en overgangsfase mellem barn og voksen, og netop skal øve sig i at løse egne problemer. Elevernes forældre er ikke fysisk så tilgængelige, og så er det værdifuldt, at der er andre voksne, der kan og vil træde til.

Undervisningen

Undervisningen	Ja, altid/ for det meste	Sommetider	Sjældent eller aldrig
Må I være med til at bestemme, hvad I skal arbejde med i timerne?	12,4%	27,1%	60%
Må I være med til at bestemme, hvordan I skal arbejde med et emne eller en opgave?	8,5%	38,6%	52,9%
Synes du, at du lærer noget i skolen?	70%	27,1%	2,8%

Fig. 4

Kommentar:

Eleverne oplever ikke, at de har stor indflydelse på den undervisning, de modtager på skolen. Til gengæld synes de fleste, at de lærer noget. De to ting behøver dog ikke at være omvendt proportionale, så her er et område, det vil være godt at se nærmere på, når de enkelte lærere planlægger deres undervisning. I forhold til satsningen på anerkendende pædagogik vil det også være fornuftigt at se på en større brugerinddragelse.

Bonusresultater

Termometerundersøgelsen giver mulighed for at sammenfatte visse emner på tværs af undersøgelsen og sammenligne med landsgennemsnittet:

Emne	HHU-gennemsnit	Landsgennemsnit
Social trivsel	7,5 point	7,4 point
Lærer-elevrelation	6,2 point	6,5 point
Medindflydelse	3,9 point	5,6 point

Fig. 5 Pointskalaen går fra 1 – 10, hvor 10 er bedst.

Kommentar:

Eleverne på HHU scorer gennemsnitligt på parameteren social trivsel, men lidt dårligere end landsgennemsnittet på lærer-elevrelationsparameteren. Det kan godt undre, da en af efterskolens styrker netop skulle være muligheden for et tættere lærer-elevforhold.

En forklaring kan være, at termometerundersøgelsen er foretaget ca midt i skoleåret. Tallene kan

have ændret sig, når vi når til slutningen. En anden mulighed er naturligvis, at vi ikke er gode nok til at knytte bånd til vores elever, og så er der grund til at overveje dette punkt nærmere i fremtiden.

Eleverne på HHU scorer ret lavt på parameteren medindflydelse, hvilket måske kan skyldes, at der er flere forhold på en efterskole, som eleverne ønsker ændret, end der er i en folkeskole. Det kan være noget som badevandtider, regler om hovedbeklædning, sanktioner i forbindelse med svineri i de fælles tekøkkener ol. Af tallene fremgår ikke, hvad det er, eleverne kunne ønske mere indflydelse på, men det kan også være et punkt til nærmere overvejelse. Her kan elevrådet tænkes ind, som et demokratisk organ, der kan fremføre elevholdets ønsker og meninger.

Konklusion

Det demokratiske projekt for skolen har som bekendt to sider. Dels den videnskabelige side af sagen – *læren om demokrati*, men også den oplevelsesbaserede side – *oplevelsen af demokrati*.

Betragter man efterskolen som et demokratisk minisamfund, må man sige, at skolen lever op til kravene om demokratiske rammer. Vi vægter ligeværd og respekt for den enkelte højt, vi håndhæver ytrings- og åndsfriheden, vi arbejder aktivt på, at der skal være plads til forskellighed, vi øver hver dag eleverne i at tage medansvar for fællesskabet, og endelig reagerer vi reagerer på ytringer og handlinger, der strider mod ovenstående. Skolens demokratiske rammer opfylder både den videnskabelige side af sagen, men også oplevelsesdimensionen.

Der er dog punkter, hvor der er plads til forbedring. Her tænkes især på begrebet medindflydelse. Dels kan vi arbejde på, at eleverne får lidt mere indflydelse på den daglige undervisning, men der kan også arbejdes med elevrådets rolle som demokratisk organ. Det er ikke sikkert, at eleverne vil kunne ændre ret meget i skolens liv og virke, men oplevelsen af at blive hørt og forstået vil også have en effekt i *oplevelsen af demokrati*.

Tillid og tolerance er to andre vigtige begreber i forhold til demokrati, og som afslutning kan fremhæves et citat fra en af de artikler, der kan læses på skolens hjemmeside. Artiklen handler om en elevs oplevelse af værelsesflytningen:

”Så når jeg tænker over det, har mit år på efterskole lært mig, at man ikke skal dømme folk på udseendet. Selvom folk ikke ligner nogen, som jeg kan lide, så kan de faktisk være rigtigt søde og have nogle dejlige personligheder. Det er gået op for mig i løbet af det her år, og det er jeg glad for, da det vil komme til at betyde noget for mig fremover.” citat SBA, elev på HHU 2010/11

- 1 <http://pub.uvm.dk/2006/demokrati/kap08.html>
- 2 <http://udd.uvm.dk/200305/udd200305-03.htm?menuid=4515>
- 3 Samme som 1
- 4 <http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles%20Maal%202009%20-%20Samfunds-fag/Formaal%20for%20faget%20samfunds-fag.aspx>
- 5 www.termometer.dk